

MOLLA HÜSREV

MOLLA HÜSREV

(ö. 885/1480)

Osmanlı âlimi ve müftüsü.

Asıl adı Mehmed'dir. Biyografisini veren Taşköprizâde babasını "ümerâ-i Ferâsiha"dan "Rûmiyyü'l-asl" Ferâmurz diye kaydeder. Bu ifadelerden babasının, Rum vilâyeti şeklinde anılan Sivas- Tokat bölgesinde bulunan ve bir Türkmen boyu olan Varsak kabilesi beylerinden olduğu anlaşılır. Ancak Taşköprizâde'nin ifadesi eserini tercüme edip ona zeyil yazan Mecdî tarafından yanlış anlaşılmıştır. Mecdî, Taşköprizâde'nin ümerâ-i Ferâsiha terkiibini "ümerâ-i Françe" şekline çevirmiş ve buna Ferâmurz'un mühtedi olduğu bilgisini eklemiştir. Hoca Sâdeddin Efendi ise Rûmiyyü'l-asl tabirini Rum asıllı şeklinde yorumlamıştır. Daha sonraki kaynaklar ve araştırmalar bu yanlış bilgilerden hareketle onun Rum veya Frenk asıllı olduğunu belirtmiştir. Halbuki Molla Hüsrev'in *Dürrü'l-ḥükkâm* adlı eserinin sonunda verdiği künye dedesinin adının Ali olduğunu göstermekte ve aynı künyeye 843 (1439) yılı başlarına ait bir satış belgesinde Mehmed b. Ferâmurz b. Hoca Ali olarak rastlanmaktadır (Gökbilgin, s. 172). Yine Taşköprizâde *Miftâhu's-sa'âde*'de dedesinin isminin Ali olduğunu kaydetmiş (II, 171) ve çağdaşı olan Sehâvî de onun adını Mehmed b. Ferâmurz b. Ali Muhyiddin Hüsrevî şeklinde zikretmiştir (*ed-Dav'ü'l-lâmi'*, VIII, 279). Bazı araştırmalarda Kürd nisbesiyle anılması ise Mecdî'nin *Şekâik Tercümesi* ve zeylinin basılmış nüshasının kenarına eklenen (s. 135), "Mevlânâ Hüsrev'in babası Ferâmurz ekraḏdan Varsak vilâyetinde Sivas ile Tokat ortasında tavattun ve temekkün edip ..." notuna dayanır. Bu ifadenin Türkmen boyu olan Varsaklar'ın yanlış tanımlanmasından kaynaklandığı açıktır. Molla Hüsrev'in biyografisi hakkındaki bazı yanlış bilgilerin ayıklanması neticesinde onun aslının Amasya-Tokat-Sivas bölgesindeki Varsaklar'a dayandığı ve babasının zâviyesinin bulunduğu Sivas-Tokat arasındaki köyde doğduğu anlaşılmaktadır. Bu köy bir kısım kaynaklarda Yozgat-Yerköy civarındaki Karkın olarak gösterilmiştir.

Taşköprizâde'nin verdiği bilgiye göre Molla Hüsrev'in babası Ferâmurz (Ferâmurz, Ferâmerz) vefat edince küçük yaşta Mehmed'i eniştesi Hüsrev Bey himayesine almış, bu sebeple ona önceleri "Hüsrev kaynı" lakabı takılmış, daha sonra doğrudan eniştesinin adıyla Hüsrev olarak anıl-

maya başlanmıştır (eş-Şekâ'ik, s. 116). İlk eğitimini Rum vilâyetinde aldığı anlaşılan Molla Hüsrev muhtemelen eniştesinin himayesi altında tahsilini ilerletti. Bursa'da Molla Fenârî'nin oğlu Bursa Kadısı Yûsuf Bâlî'den icâzet aldı. Ayrıca Edirne'de Sa'deddin et-Teftâzânî'nin öğrencilerinden Burhâneddin Haydar Herevî ile Molla Yegân ve Şeyh Hamza gibi Osmanlı âlimlerinden okudu. İlk resmî görevine Edirne'de Şah Melek Medresesi müderrisi olarak başladı. 839'da (1435-36) aynı şehirde bulunan Çelebi (Halebiyye) Medresesi müderrisliğinin de kendisine verildiği kaydedilmektedir. II. Murad'ın, saltanatı oğlu Mehmed'e terketmesi sırasında (848/1444) kazaskerliğe getirildi. Bu esnada müderris mi yoksa kadı mı olduğu konusunda açıklık yoktur. Muhtemelen II. Murad'ın yeniden tahta cülûsunun (850/1446) ardından bu görevden ayrıldı ve Edirne kadısı oldu. Nitekim 851-854 (1447-1450) yıllarında Edirne kadısı sıfatıyla bazı hüccetleri tasdik ettiği görülmektedir (Gökbilgin, s. 266, 279). Bu bilgiler göz önüne alındığında biyografisini veren kaynakların aksine onun II. Mehmed'le birlikte Manisa'ya dönmeyip Edirne'de kaldığı söylenebilir.

Sultan Mehmed'in ikinci defa tahta çıkışından sonra Molla Hüsrev'in durumunun ne olduğu belli değildir. Muhtemelen o sırada kadılık görevinden ayrılmış ve kendisine bir tahsisat bağlanmıştı. Onun İstanbul'un fethi sırasında II. Mehmed'i destekleyen grupta yer aldığı bilinmektedir. Fethin ardından İstanbul'un ilk kadısı Hızır Bey'in vefatı üzerine (863/1459) İstanbul kadılığına getirilen Molla Hüsrev'e ayrıca Galata ve Üsküdar kadılıkları ile Ayasofya Medresesi müderrisliği de verilmiştir.

Kaynaklardaki bilgilere göre 877 (1472-73) yılında Molla Hüsrev, bir düşün cemiyetinde dönemin âlimlerinden Molla Gürânî'ye padişahın sağında, kendisine solunda yer verilmesini ilmî derecesine uygun bulmadığından İstanbul'u terkedip Bursa'ya gitti. Bursa'da Emir Sultan'a yakın Zeyniler semtinde bir arsa satın alarak Hüsrev Medresesi adıyla anılan medresesini yaptırdı. Bu medrese vakfiyesine göre başlangıçta yirmili medrese olarak kurulmuş, 1000 (1591-92) yılında kırklı, 1004 (1595-96) yılında ellili medrese pâyesine çıkarılmıştır (Baltacı, s. 314). Fâtiḥ Sultan Mehmed, Molla Hüsrev'i tekrar İstanbul'a davet etti ve muhtemelen 878'den (1473-74) biraz sonra onu İstanbul

Molla Hüsrev'in mezar taşı

müftülüğüne getirdi. Molla Hüsrev vefat tarihi olan 885 (1480) yılına kadar bu makamda kaldı. Cenazesi Bursa'ya götürülerek Hüsrev Medresesi'nin hazînesine defnedildi. Kaynaklarda Molla Hüsrev'in Celâleddin adında bir oğlu ile Hüsrevzâde lakabıyla meşhur Mustafa Efendi adında bir torunu olduğu belirtilmektedir.

Molla Hüsrev'in maddî imkânları epeyce iyi olmasına rağmen mütevazı bir hayat yaşadığı, vakur, hayır sever ve dindaranane tavırları sebebiyle halk nazarında büyük bir saygı ve itibara sahip olduğu kaydedilir. Kadılık görevini gönülsüz kabul ettiğini söyleyen Molla Hüsrev, bir yandan boşuna zaman harcamasına yol açan böyle bir işle imtihan edilmesi yüzünden hayıflanırken öte yandan hukuk tatbikatının içine girmenin onu bu sahada ihtiyaç duyulan bir metin (*Ḡurerü'l-ahkâm*) kaleme almaya yönelttiğini, dolayısıyla bunun kendisi için hayırlı bir imtihan olduğunu belirtir. Yine kendi açıklamasına göre bu metni tamamlamak üzereyken kadılık görevinden kurtulmuş ve peş peşe gelen bu iki nimet vesilesiyle şükranda bulunmak için onu şerh etmeye koyulmuştur (*Dürrü'l-ḥükkâm*, I, 3).

Fâtiḥ Sultan Mehmed'in kendi adıyla anılan cami etrafında yaptırdığı Sahn-ı Semân medreselerinin programını padişah başta olmak üzere Vezîriâzam Mahmud Paşa, Molla Hüsrev ve Ali Kuşçu birlikte hazırlamışlardır (Atay, s. 79). Bu sebeple Molla Hüsrev, Osmanlı ilmiye teşkilâtının kuruluş ve işleyişinde önemli katkıları bulunan kişilerden biridir.

Kaynaklarda, Fâtiḥ Sultan Mehmed'in Molla Hüsrev'e karşı büyük saygı ve sevgi beslediği ve onun için, "Zamanın Ebû Hanîfe'sidir" dediği rivayet edilir. Osmanlı hukuk tarihinin en önemli simalarından olan ve padişahın huzurunda yapılan ilmî tartışmalarda reisülulemâ sıfatıyla hakemlik yapan Molla Hüsrev başta fıkıh ve

usûl-i fıkıh olmak üzere tefsir, Arap dili ve edebiyatı, şiir ve hat sanatı gibi alanlarda eser vermiştir. Fıkıh usulüne dair *Mir'âtü'l-uşûl*'ü ve *Dürerü'l-hükkâm* adlı fıkıh kitabı ile bunların bazı şerh ve hâşiyeleri Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulmuştur (Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilâtı*, s. 22). Ayrıca *Dürerü'l-hükkâm* Osmanlı döneminde şer'î hukuk sahasında hâkimlerin ihtilâfları çözerken başvurdukları yarı resmî bir hukuk kaynağı işlevi görmüştür (Akgündüz, I, 6. 45). Yetiştirdiği öğrenciler arasında Zenbilli Ali Cemâli Efendi, Fenârî Hasan Çelebi, Molla Hasan Samsûnî, Yûsuf b. Cüneyd et-Tokadî ve Molla Muhyiddin Mehmed Manisaloğlu gibi âlimler bulunmaktadır. Bursa'daki medresesinden başka İstanbul'da Şehzadebaşı'nda kendi adına bir cami yaptırmıştır.

Eserleri. 1. *Mirkâtü'l-vüşûl ilâ 'ilmi'l-uşûl*. Bizzat müellif tarafından *Mir'âtü'l-uşûl fi şerhi Mirkâtü'l-vüşûl* adıyla şerhedilmiştir (İstanbul 1262, 1296, 1308 r., 1321, 1967, 1983; bk. *MİR'ÂTÜ'İ-USÛL*). 2. *Dürerü'l-hükkâm fi şerhi Ğureri'l-aḥkâm*. Müellifin kaleme aldığı *Ğurerü'l-aḥkâm*'in şerhidir (I-II, İstanbul 1310, 1317, 1319, 1329; Kahire 1294, 1297; bk. *DÜRERÜ'İ-HÜKKÂM*). 3. *Hâşiye 'ale't-*

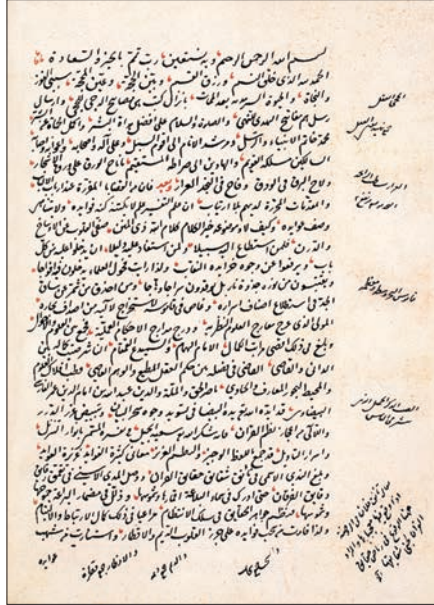
Telviḥ. Sadrüşşerîa'nın fıkıh usulüne dair *et-Tavziḥ*'i üzerine Teftâzânî'nin yazdığı *et-Telviḥ* isimli hâşiyesine yapılan ilâvelerden ibarettir (I-II, İstanbul 1284; I-II, Mısır 1322). 4. *Hâşiye 'alâ Envârî'tenzil li'l-Beyzâvi*. Bakara sûresinin 142. âyetine kadar yapılmış bir hâşiye olup Muhammed b. Abdülmelik el-Bağdâdî eseri Bakara sûresinin sonuna kadar tamamlamıştır (Süleymaniye Ktp., Yenica-mî, nr. 131/3; Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 114, 115; Köprülü Ktp., Mehmed Âsım Bey, nr. 17; Nuruosmaniye Ktp., nr. 72, 146, 487). 5. *Hâşiye 'alâ Hâşiyeti'l-Muḥtaşar li's-Seyyid Şerîf*. İbnü'l-Hâcib'in *Muḥtaşarü'l-muntehâ* adlı fıkıh usulüne dair eseri için Seyyid Şerîf el-Cürçânî'nin kaleme aldığı hâşiyenin özellikle mukaddime kısmı üzerine bir hâşiyedir (Süleymaniye Ktp., Cârullah Efendi, nr. 471; Hamidiye, nr. 424; Damad İbrâhim Paşa, nr. 229, 453). 6. *Şerḫü Uşûli'l-Pezdevî* (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1141). 7. *Risâle fi'l-velâ*. *Risâletü'l-velâ* (*Risâle fi bahşi men tevellede min ḥürreti'l-aşl ve'l-iṭk*) adıyla da anılan eser Molla Hüsrev'in kölelik hukukuna dair önemli bir çalışmasıdır. Birçok âlimin sert tenkitlerine mâruz olan risâle Osmanlı hukukçuları arasında tartışılma-

ra yol açmıştır (Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, nr. 1051, Şehid Ali Paşa, nr. 2755, 2795/4; Nuruosmaniye Ktp., nr. 596, 1563/2). Eser aleyhine Hızır Şah Mentешеvî (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 2755/24), Molla Ğürânî (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 946, vr. 20-27), Kemalpaşazâde (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 5366) ve Ganîzâde Mehmed Nâdirî (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 682) reddiyeler yazmışlardır. Molla Hüsrev bunlardan özellikle Molla Ğürânî'nin risâlesine *Ecvibe 'alâ Molla Ğürânî* (Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, nr. 1051), *Risâle fi cevâbi reddi mâ fi Risâleti'l-Ğürânî* (Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., nr. 226) ve *Risâle fi tahkiki mes'âli'l-velâ reddin 'ale'l-Ğürânî* (Nuruosmaniye Ktp., nr. 4909) adlarıyla anılan bir risâle ile cevap vermiştir. 8. *Naḳdû'l-efkâr fi reddi'l-enzâr* (Süleymaniye Ktp., Giresun, nr. 92; Kayseri Râşid Efendi Ktp., Râşid Efendi, nr. 309). *Ecvibe 'alâ es'ileti 'Alâ'iddin er-Rûmî* (Süleymaniye Ktp., Giresun, nr. 92; Esad Efendi, nr. 91/24). *Ecvibe fi'l-muḥâkeme beyne es'ile 'Alâ'iddin er-Rûmî* (Süleymaniye Ktp., Giresun Yazmaları, nr. 3564) ve *Ecvibe 'an su'âlâti 'Ali er-Rûmî* (İÜ Ktp., AY, nr. 2613) isimleriyle de bilinen eser, Ali b. Mûsâ er-Rûmî'nin (ö. 841/1437) çeşitli ilimler ve eserler hakkında ileri sürdüğü görüşlerle ortaya atılan sorulara verilen cevapları içermektedir. 9. *Hâşiye 'ale'l-Muḥavvel*. Teftâzânî'nin eseri üzerine yazılmış bir hâşiyedir (Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 1791, 1792; Nuruosmaniye Ktp., nr. 4411; Koca Râgıb Paşa Ktp., nr. 1232, 1233). 10. *Vasiyetnâme*. Molla Hüsrev, Türkçe kaleme aldığı vasiyetnâmesinde ölümünün ardından defnedilinceye kadar yapılmasını istediği işlemleri anlatmaktadır (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 905/2, Pertev Paşa, nr. 621/16; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 3248). 11. *Esâsü'l-iktibâs Tercümesi* (İÜ Ktp., AY, nr. 13). Nasîrüdîn-i Tûsî'ye ait eserin Arapça çevirisi olup Fâtih Sultan Mehmed'e takdim edilmiştir.

Bunların dışında kütüphane kataloglarında Molla Hüsrev adına kayıtlı olan eserlerden bazıları şunlardır: *el-Cevheretü'l-münife fi şerhi Vasiyyeti Ebi Hanîfe* (Nuruosmaniye Ktp., nr. 2155); *Erbâ'a ve ḥamsüne farîza* (Antalya Elmalı Halk Ktp., nr. 2788); *el-Fuṣûlü'l-mühimme fi te'lifi'l-ümme* (DİB Ktp., nr. 3955); *Hâşiye 'ale'l-Ḥayâlî* (Samsun Gazi Ktp., nr.

Molla Hüsrev'in *Mir'âtü'l-uşûl fi şerhi Mirkâtü'l-vüşûl* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Çelebi Abdullah Efendi, nr. 87)

Molla Hüsrev'in *Hâşiye 'alâ Enuârî't-tenzil li'l-Bezzâvî* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Yenicami. nr. 131/3)

MOLLA KÂBIZ
(ö. 934/1527)

Hız. İsâ'nın Hz. Muhammed'den üstün olduğu fikrini ileri sürüp yaymaya çalışan kişi.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Kaynaklarda "Kâbiz-ı Acem, Kâbiz-ı Ace-mî, Kâbiz-ı Mühlid, Kâbiz-ı Fâsîd" gibi la-kaplarla da anılır. Solakzâde onun öğre-nim görmek üzere Doğu bölgesinden (*Tâ-rih*, s. 468), Atâî de Acem coğrafyasından (*Zeyl-i Şekâik*, s. 88) geldiğini belirtir. Bu-na göre Kâbiz'in İran menşeli olduğu an-laşılmakta, ancak Anadolu'ya ne zaman geldiği bilinmemektedir. Kendisinden "molla" diye bahsedilmesinden başka (meselâ bk. a.g.e., a.y.) Celâlzâde'nin onu "erbâb-ı ilimden" (*Tabakâtü'l-memâlik*, vr. 172^b), Âlî Mustafa Efendi'nin "ulemâ züm-resinden" (*Kühnü'l-ahbâr*, vr. 238^a), Solak-zâde'nin "tahsil-i ulûm edip erbâb-ı rü-sûm tarikatına sâlik" (*Târih*, s. 467) diye nitelemeleri diğkate alındığında Kâbiz'in medrese tahsili gördüğü anlaşılır. Ancak görev alıp almadığı konusunda herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Osmanlı vekâyi'nâmelerinde Kâbiz'la il-gili bütün bilgiler, onun iddiaları sebebiyle Dîvân-ı Hümâyun'da yargılanması ve idam edilmesinden ibarettir. Celâlzâde, döne-min birinci kaynağı niteliğindeki eserinde bazı kısmen geniş şekilde anlatmış, başta *Kühnü'l-ahbâr* olmak üzere diğer kaynaklar bu bilgileri küçük bazı değişik-liklerle tekrarlamıştır. Buna göre "zın-dıklık ve ilhâd yoluna girip inancına fesat karışmış olan" Kâbiz, Hz. İsâ'nın Hz. Mu-hammed'den daha üstün olduğu yolun-da iddialar ortaya atmış, bu iddiaları çe-şitli yerlerde yaymaya başlamıştır. Onun, görüşlerini uluorta halk arasında dile ge-tirmesi ve bazı kimselerin zihinlerini ka-rıştırmaya âlimleri harekete geçirmiş ve Kâbiz 8 Safer 934 (3 Kasım 1527) tarihin-de Dîvân-ı Hümâyun'a sevk edilmiştir. Ve-zîriâzam Makbul İbrâhim Paşa, meseleyi çözmeleri için Rumeli kazaskeri Fenârîzâ-de Muhyiddin Çelebi ile Anadolu Kazas-keri Kâdirî Çelebi'yi görevlendirmiş. Kâ-bız kazaskerlere âyet ve hadisler çerçeve-sinde iddiasını tekrarlamış, fakat kazas-kerler bu iddiaları tatminkâr bir şekilde cevaplandıramamış, aksine öfkelenerek onu tehdit etmişlerdir. Bunun üzerine ve-zîriâzam ilmi yetersizlikleri yüzünden ka-zaskerleri şiddetle eleştirmiş ve bağırıp çağırmanın âcizlik âlemini sayıldığını, ilim ehline yakışın delillerle meseleyi çö-zmek olduğunu söylemiştir. Ardından Kâ-

351); *Hâşiye 'alâ Tavâli'l-envâr* (Manisa İl Halk Ktp., nr. 864/2); *Kelâm müte'allak bi't-tesmiye fi evâ'ili's-süver* (Köprülü Ktp., Ahmed Paşa, nr. 329); *Risâle fi esrâ-ri'l-Fâtîha* (Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 5999); *Risâle fi irâbi "elif lâm mîm zâlike'l-kitâb"* (Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1602); *Risâle ma'mûle 'alâ sûreti'l-En'âm* (Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1609); *Risâle fi tefsîri kav-lihî te'âlâ "lem tekün âmenet min kab-lü"* (Süleymaniye Ktp., Amcazâde Hüseyin Paşa, nr. 451/13); *Şerh-i Kirâ'ât* (Sam-sun Gazi Ktp., nr. 187); *Hulâşatü'l-Fetâ-va'l-Bezzâziyye* (Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 1595); *Kâşifetü's-şübühâ-ti'l-Aleviyye* (Bursa Eski Yazma ve Bas-ma Eserler Ktp., Hüseyin Çelebi, nr. 115); *Risâle 'alâ 'Aşabe-i Seb'a* (Beyazıt Dev-let Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1602); *Ri-sâle fi'l-vaz'* (Âtîf Efendi Ktp., Âtîf Efen-di, nr. 2823).

BİBLİYOGRAFYA :

Molla Hüsrev, *Dürerü'l-hükkâm*, İstanbul 1319, I, 3; II, 36, 453; Aşıkpaşazâde, *Târih* (At-sız), s. 184, 236; Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmi'*, VIII, 279; Neşrî, *Cihannümâ* (Taeschner), I, 172, 218; Taşköprizâde, *eş-Şekâ'ik*, s. 116-120; a.mif., *Miftâhu's-sa'âde*, Beyrut 1405/1985, II, 171-172; Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, s. 108, 135-139, 143, 144, 149, 179, 208, 209, 220, 229, 294, 302, 343, 344; Hoca Sâdeddin, *Tâcü'l-tevârih* (s.nşr. İsmet Parmaksızoğlu), Ankara 1992, II,

215, 228; *Keşfü'z-zunûn*, I, 91, 113, 190, 497, 747, 899; II, 1144, 1199-1200, 1657; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye* (nşr. Ahmed ez-Za'îbî), Bey-rut 1418/1998, s. 302-303; *İlmiyye Sahnâmesi*, s. 328-329; *Sicill-i Osmânî*, II, 271-272; *Os-manlı Müellifleri*, I, 292-293; Brockelmann, *GAL*, II, 226-227; *Suppl.*, II, 316-317; Gökbil-gin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s. 172, 266, 279, 352; *Hediyetü'l-'ârîfin*, II, 211, 435, 439, 443, 458; *Kehhâle, Mu'cemü'l-mü'ellifin*, Beyrut 1414/1993, III, 584; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tari-hi*, I, 430; II, 151, 656-657, 665; a.mif., *İlmiyye Teşkilâtı*, s. 22, 176, 229-230; Cahid Baltacı, XV-XVI. *Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s. 314, 474; Hüseyin Atay, *Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi*, İstanbul 1983, s. 79; R. C. Repp, *The Müfti of Istanbul: A Study in the De-velopment of the Ottoman Learned Hierarchy*, London 1986, s. 154-166; Mehmet Şener, *Dü-rer'in Kaynakları*, İzmir 1987, s. X-XVI; Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Huku-kî Tahilleri*, İstanbul 1990, I, 6, 45, 196; *Molla Hüsrev Mehmet Efendi: 1400-1480* (ed. Ahmet Hulûsi Köker), Kayseri 1992; Hasan Özket, *Mol-la Hüsrev ve Mir'âtü'l-usûl Adlı Eserinin Kay-nakları* (yüksek lisans tezi, 1992), Atatürk Üni-versitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Recep Cici, *Osmanlı Dönemi İslam Hukuku Çalışmaları: Kuruluşun Fatih Devrinin Sonuna Kadar*, Bur-sa 2001, s. 196-219; Franz Babinger, "Hüsrev", *IA*, V/1, s. 605-606.

FERHAT KOCA

MOLLA İLÂHİ
(bk. ABDULLAH-ı İLÂHİ).